

Autor vychází z výkladu biologického pojmu solidarity (vzájemné závislosti mezi různými funkcemi nějakého ústrojí) a přenáší je na společnost. Cílem jeho jest překlenouti a ve vyšší syntesu vyrovnati stanovisko národohospodářského liberalismu a socialistické ingerence státní, stanovisko vědeckosti a mravnosti, a cíl ten naplňuje mu učení o solidaritě, současně i rozumové i mravní, neničící individuální svobodu, ale uzákoňující ji ve vyšší harmonii tím, že ji správně vymezuje a omezuje dvojí povinností, dvojím dluhem, jak praví autor. Neboť dlužníkem společnosti jsi, jakmile jsi se zrodil; od prvního výdechu žiješ z nahromaděného pokladu zkušeností, prací, vynálezů, činů, obětí i smrtí milionů a milionů svých předků a mravním účelem tvého života jest předati toto bohatství generacím budoucím, rozmnožené o kus díla svého vlastního. Individuální svoboda tvá jest zatížena dvojím dluhem: výměnou služeb a „účastí na dani pokroku“. A tento dvojí dluh tvůj (a v tom jest *novum* názoru Bourgeoisova) dá se a má se vymeziti i právně jako závazek; jest to *dluh doslova v právnickém smysle* a pozitivní zákon má žádati od tebe, „abys dříve, než svobodnými smlouvami soukromými staneš se dlužníkem toho nebo onoho člena společnosti, zaplatil nebo zavázal se zaplatiti svůj všeobecný dluh všem“ (str. 57). Dluh společenský není tedy jen mravní povinností, jest podroben „příkaznému ustanovení“, „uzákonění“. Jest totiž založen podle autora na *quasi-kontraktě*, t. j. smlouvě dodatečně schválené, schválené z přirozeného prospěchu, který vy-

náš oběma smlouvajícím stranám. A zde autor velmi zajímavě zčásti opravuje, zčásti prohlubuje a podepírá známou smluvní theorii Rousseauovu; není ovšem prvotní smlouvy společenské, jako není stavu prvotní dokonalosti — ale sdružení mezi lidmi vpravdě existuje a sdružení to stačí, aby bylo formulováno právně a zákonně. Tihne-li rousseauism ke kolektivismu — „každý člen se všemi svými právy odevzdá se úplně společnosti“ — učení o solidaritě chce nejen zachovat moc a volnost každého individua, ale stupňovat ji nadto v činnosti společenské, již se všichni volně účastní.

Knížka Bourgeoisova — při vší stručnosti myšlenkově hutná a nevšedně nábadná — jest knížka typicky francouzská. Přichází ze země Comtovy a nezapírá toho; dovolává se ho místy zcela otevřeně. Jest francouzská nejen svou jasnou sevřenou logikou, svou obezřetnou dialektikou, podepřenou všude o pečlivou analýsu faktů a zkušeností, nejen svým výrazem a svou metodou, ale i svou filosofickou inspirací, která temení ve společenské filosofii osmnáctého věku a veliké Revoluce. Jest to typická ukázka dnešní francouzské republikánské filosofie společenské v tom, co má nejlepšího a nejkladnějšího, a čtenáři, který umí přemýšlet o tom, co četl, a domýšlet si to, poví o ní víc než díla mnohem objemnější.

Poznámka in parenthesis. Pro nás, literáty, jest zajímavá úcta, s jakou cituje autor některá místa z filosofické básně Sully-Prudhomme La Justice. Úcta k poesii — rozumí se k dobré poesii — a pochopení pro ni jest cosi, s čím se člověk setkává tak zřídka v českém učeneckém světě!